

Černínská zámecká nemocnice v Jindřichově Hradci

V době krvavé a tragické první světové války se snažil pomoci jejím bezprostředním obětem také majitel jindřichohradeckého panství, známý lidumil a mecenáš, Eugen Jaromír hrabě Černín (či též Czernin) z Chudenic. Téměř po celou dobu trvání válečného konfliktu fungoval v části hradeckého zámku vojenský lazaret. Nebyla to ovšem jediná pomoc hraběte trpícím, snažil se plně podporovat své zaměstnance, jejich rodiny, mnoho dalších postižených jedinců, organizací a míst, a to nejen na Jindřichohradecku.

Původním popudem k pozdějšímu založení hraběcího zámeckého špitálu byla výzva Zemského pomocného spolku Červeného kříže pro království České v Praze ze 14. prosince 1907. Spolek tehdy vyzval mimo jiné i hraběte Jaromíra Černína (otce Eugena Jaromíra Černína), aby v případě války se postaral o raněné vojáky. Jaromír Černín byl v té době již velmi starý, a proto správu rodových panství obstarával tehdy jeho nejstarší syn Eugen. Ten s výzvou souhlasil a 16. ledna 1908 se zavázal výboru výše jmenovaného spolku, že po vypuknutí případné války poskytne bezplatně ubytování, stravu, otop, prádlo a lékařské ošetření na své náklady pro jednoho důstojníka, dva poddůstojníky a osm mužů, z čehož pět bude raněných a šest rekonvalescentů. Proto byl už v této době zakoupen nábytek a další zařízení určená k rychlému otevření nemocnice. Nicméně nikdo asi netušil, že válka přijde tak brzy, a určitě nikdo ani nechtěl, aby bylo třeba nemocnici někdy skutečně zprovoznit.

Hraběte Czernina nouzová nemocnice v Jindřichově Hradci, jak zněl oficiální název, byla hrabětem Eugennem založena 1. září 1914, kdy byl plukovní lékař Dr. Ludvík Bartík jmenován panským lékařem a jako výpomocné ošetřovatelky se přihlásily Anna Běhálková, manželka ředitele panství, Eugenie Naxerová, choť panského důchodního, Vilemína Hirschbergová, žena hraběcího lesního kontrolora a slečna Karolína Weidlová, dcera zesnulého revidenta. Tyto dámy se už předem úspěšně podrobily předepsané zkoušce u místního primáře Dr. Kheka. Tak vznikla v tzv. rožmberském traktu zámku panská nemocnice sestávající z pokojů pro důstojníky se dvěma postelemi, pokojem pro mužstvo s deseti postelemi, před síní pro ošetřovatele s postelí, kuchyní, sklepem na kuchyňské zásoby, druhým sklepem pro výzbroj a šatstvo, před síní pro mytí nádobí a oplachovacím klosetem. Špitál mohl ihned přijmout dva důstojníky a 20 vojáků. Raněných bylo ovšem velmi mnoho, a tudíž armáda požádala hraběte, aby nemocnici rozšířil, což také ochotně 16. září 1914 učinil. Byly připraveny dva nové pokoje v přízemí Adamova stavení, kde dříve působil černínský archiv. O dva roky později se o lazaret staral lékař z hradecké všeobecné nemocnice Dr. Hrudíčka a našli bychom tu celkem 39 postelí. Pracovaly tady dvě sestry z Kongregace šedých sester, které dostávaly z hraběcí pokladny 2,70 korun denně, k tomu měly zajištěnou stravu, ubytování a některé naturální potraviny. Dále se o nemocné starali tři další ošetřovatelé a ošetřovatelky s odměnami ve výši 8 korun denně a ošetřovatelka Červeného kříže za 1,80 korun denně. Navíc dobrovolná ošetřovatelka Anna Běhálková měla na starosti vaření, praní a koupele. Od počátku byl správcem zámecké nemocnice ředitel panství Eduard Běhálek, jenž řešil přesuny vojáků, obstarávání jídla, prádla, financování chodu lazaretu a jeho oprav, korespondenci s úřady atd. C. a k. okresní hejtmánství v J. Hradci vykonávalo nad touto bohubilou činností úřední dohled.

Do nemocnice občas zavítala vojenská inspekce. V roce 1916 byli manželé Běhálkovi za své výsledky oceněni medailí Červeného kříže. Panství se často snažilo, aby mezi ošetřovanými bylo co nejvíce místních lidí, žádalo i o jejich přeložení sem. Vystřídalo se tu i několik odvedených hraběcích zaměstnanců anebo jejich rodinných příslušníků. Léčili se tu třeba i Běhálkovi synové Vladimír a Jaroslav. Když pacienti ukončili léčbu v Hradci, zpravidla byli poslání ještě do nemocnic v Jindřichově Hradci, Českých Budějovicích a Českém Krumlově. Problémy bývaly někdy s důstojníky, jak dosvědčuje dopis ředitele Běháka:

„...nešlo jim (hraběti a hraběnce) nějak do hlavy, že pan nadporučík Kietaibl, který častěji i na noc byl u své rodiny, chodil se do nemocnice více jen najíst a Jeho Excellence se mne tázal zdali by nebylo lépe t. zv. důstojnický pokoj vůbec odřeknouti, což jsem jim ale zradil a tak zůstalo při starém.“

Jinak ale nevznikaly žádné závažné potíže s pacienty, jak dokládá jiný Běhálkův dopis: „... Poslední transport, který jste nám sem sám poslal, byli obzvláště Moravští vojínové 3ho pluku a starý Dalmatinec Kněžovica a Chorvat Letics velmi hodní lidé, které měl J. E. pan hrabě velmi rád, Maďarů máme zde v Hradci nyní v městě samém až dost. Kdybyste slovně pane štábní měl náhodou opět nějakého vojína s medailí za statečnost tedy to Jeho Excellenci vždy velice těší.“ Mezi léčenými převažovali vojáci obou národností z Čech, od října 1915

výrazně přibyli vojáci z Uher, našli bychom i lehce raněné z Bosny, Haliče aj. Celkem se na černínském zámku vystřídalo 386 pacientů, posledním byl 39letý Mathias Gasner, přijatý 6. prosince 1916 z hornorakouského Talheimu, z 59. pěšího pluku.

Péče o vojáky byla i v době válečné nouze příkladná. Panství kupovalo do nemocnice zelí, citrony, cibule, rajčata, mrkev, kopr, paštiky, pečivo, sůl, sádlo, mýdlo, koření, buřty, maso, kávu, kroupy, rýži, cukr, plátno, ubrousky, ručníky, boty, víno, oblečení. Čím déle však válka trvala, tím větší komplikace nastávaly se sháněním potřebných věcí. Při nákupech panství nakupovalo hlavně u místních firem jako u řezníka Karla Máchy, kupce Antonína Langeru, zelináře Leopolda Janů a pekaře Tomáše Křesťánka. Kromě toho další potraviny dodávaly i hraběcí hospodářské správy.

Pro orientaci, jak Černínové zacházeli v době války se zraněnými vojáky, přibližme ještě jídelníček. K snídani se podávala většinou bílá káva. K obědu dostávali vojáci polévku (například krupičnou, nudlovou, hovězí, flíčkovou, bramborovou, rybí), jako hlavní chod převážně hovězí maso, ryby či též zvěřinu z černínských revírů. K tomu brambory nebo bramborový salát jako přílohu a moučník. K večeři se na stole objevil třeba guláš, sekaná s brambory, sýr nebo nějaká vydatnější polévka.

Dne 27. prosince 1916 oznámila vojenská místa, že nouzový zámecký špitál chce uzavřít, což se také 15. ledna 1917 oficiálně stalo. Všichni pacienti byli převezeni do budějovické nemocnice. Tak zakončila svou chvályhodnou činnost černínská zámecká nemocnice, která si za tři roky existence získala solidní úroveň a dobrou pověst.

Prameny:

SOA J. Hradec, Velkostatek J. Hradec, sign. IV Kc 8c, Černínská zámecká nemocnice pro raněné vojáky v J. Hradci, 1914-1917, kart. 193 a 194.